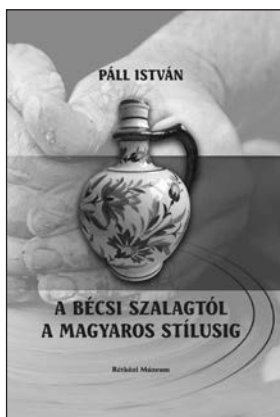

A keménycserép színes világa

Páll István új könyvéről

Az elmúlt években több könyv látott napvilágot, amelyek révén a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei múzeumok gazdag tárgyi anyagához kerülhettek közelebb az érdeklődők. 2014-ben kitűnő tartalommal és gyönyörű külsővel a megye népművészeti monográfiája jelent meg Ratkó Lujza szerkesztésében, aminek gerincét a múzeumok néprajzi

kollekciói jelentették. 2018-ban az egyik legpatinásabb vidéki közgyűjtemény, a Jósa András Múzeum ünnepelte fennállásának 150. évfordulóját, s ebből az alkalomból a műtárgyak javából készült igényes album (*Bőségszaru*), majd az intézmény nagy múltú évkönyv-sorozatának önálló kötete foglalkozott a nyíregyházi múzeum (és a Sóstói Múzeumfalu) gyűjteményeinek történetével és jellemzőivel (*LXI. kötet, 2019*). Az utóbbiból tudjuk, hogy a másfélszáz éves intézmény mintegy 1 millió műtárgyat őriz, ami önmagában is dicséri az egymást váltó muzeológus generációk tevékenységét a gyarapításban, a műtárgyvédelemben, nem utolsósorban az anyag tudományos feldolgozásának és kiállításokon való közreadásának feladatában.

Ebbe a sorozatba illeszkedőnek tartom Páll István könyvét, ami a megye közgyűjteményeiben őrzött keménycserép anyagot adja közre. A reprezentatív albumot a Rétközi Múzeum és a Rétközi Múzeum Baráti Köre Egyesület jelentette meg (Kisvárdá, 2020), a jeles nyíregyházi néprajzkutató, a Sóstói Múzeumfalu egykori igazgatójának

munkájaként. A kötetben a szerző Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 16 közgyűjteményének mintegy ezer műtárgyát dolgozta fel azok részletező leírásával, elemzésével, a tárgytypus történetének bemutatásával. A tárgyak a kötetben a szerző készítette színes fotókon is megjelennek, melyek önmagukban jelentős vizuális élményt és információs bázist jelentenek.

Páll István könyve nem csupán a szép tárgyak dicsérete: a bemutatott tárgyi anyag éppúgy nyomjelzője a hagyományos népi kultúra változásának, mint annak a folyamatnak, ahogyan a néprajztudomány és a néprajzi muzeológia céljai és feladatai magával a tradícióval módosultak. Amíg az etnográfia az 1960-as évekig a zömében paraszti társadalom

hagyományait kutatta, annak egészében soha nem változatlan kultúrája az elmúlt két emberöltő alatt gyökeresen átalakult. A történeti néprajz és muzeológia felismerte, hogy az ipari forradalom hatásai a XIX. század elejétől a kárpát-medencei parasztság kultúráját átjárták a munkaeszközöktől a lakásberendezésig és a ruházkodásig. A gyáripari termelés által előállított javak fokozatosan leváltották a hagyományos tárgyi világot, messzemenően kihatva a társadalom és a szellemi műveltség állapotára is. Elegendő talán a viselet módosulására gondolni: a XIX. század derekától az olcsó és sokféle gyári kelme teszi lehetővé a népviselet táji változatainak kialakulását.

Döntő kérdéssé vált annak felderítése, hogy mikor és milyen módon jutott el az egyedi tárgyakat leváltó tömegáru az egyes vidékekre, s az eljutásuk nehézsége miként tükrözi egyes vidékek és népcsoportok periférikus helyzetét. A kiegyezést (1867) követően felszámolt belső vámhatárok lehetővé tették a külföldi tömegáruk beáramlását, ami a hazai kézműipar belső válságához vezetett. Az utóbbi jelentősége legtovább a peremterületeken maradt meg. A magyar parasztság a XIX. század derekáig a cserépedényeken kívül nem használt másfajta kerámiát. A fentiek fényében ez megváltozott: a fazekasok egyedi készítményeit a század második felében fokozatosan felváltották a sorozatterméként előállított gyáripari edények és dísz tárgyak. Páll István könyve megítélésem szerint azt a folyamatot is megmutatja, hogy az ő generációjának – kettőnk muzeológus generációjának – életében miként változott meg az etnográfiai, egészében a történeti múzeumok társadalmi reprezentációja.

A kőedény vagy keménycserép története a XIX. századra nyúlik vissza, amikor

az Európában jelentős késéssel (1709) megjelenő drága porcelán gyártásával csaknem párhuzamosan megindult – az ahhoz megjelenésében hasonló, de lényegesen olcsóbb – kerámia előállítás. Az új anyag technológiája, hogy az évezredek óta különféle korongokon formázott tárgyakat már formába öntve állították elő, magában hordta a tömegtermelés lehetőségét, vele az olcsóbb áru megjelenését. A XIX. század első harmadától Magyarországon is sorra jelentek meg a kőedényt gyártó manufaktúrák; tevékenységük nyomjelzője volt a hazai ipar születésének, de magában hordta annak minden nehézségét. (Bél)Apátfalva, Gyöngyöstarján, Hollóháza, Miskolc, Telkibánya és Városlőd üzemének története jól feldolgozott, Páll István történelmünk rövid összefoglalását adja. Beleértve a mai határon túleső, de termékeivel egykor a mai országhatárokon belül is megjelenő csehországi Altrohlau (Stara Role), Dallwitz (Dalvice), Znojmo (Znaim), ma szlovákiai Körmöcbánya (Kremnitz, Kremnica), Murány (Murán) vagy a XIX. század utolsó harmadától az I. világháborúig a Monarchia meghatározó gyárának számító ausztriai Wilhelmsburg jelentőségét.

A szerző összegyűjtötte a keménycserép-gyárak márkajegyként megjelenő fenékbélyegeit, jelentős segítséget adva a gyűjtőknek a tárgyak meghatározásához. Páll a téma jelentőségének megfelelően nagy teret szentel a keménycserép tárgyak forgalmazásának. Magyarországon – az edény angol (kemény) típushoz szükséges földpát hiányában – a meszes vagy puha kőedények terjedtek el, és a XIX.–XX. század fordulójára jószerével kiszorították a paraszti háztartásokból a hagyományos népi kerámiát. (Volt ebben része más típusú gyári kerámiáknak

is.) A kereskedelmük jelentős mértékben együtt formálódott a gyáripari termékek értékesítésére alakult, több nációból verbuválódott kereskedő réteggel, de tovább éltek abban tradicionális gazdasági érintkezések is: ilyen a szervezett árucseré – piacok és vásárok – mellett a nagytájak közötti szekerező közvetítők és az időszakai, főként mezőgazdasági munkára vándorló csoportok spontán, mégis bejáratott közvetítő szerepe, nem utolsósorban a korábbi nagy fazekasközpontok termékeinek értékesítésére szerveződött csoportok tapasztalata. A legidősebbek emlékezete szerint a II. világháború előtti időszakban a zempléni falvakat járó szekeres toll-, bőr-, és rongykereskedők cserébe keménycserép edényeket is adtak a partnereiknek. A keménycserép tárgyak Szabolcs, Szatmár és Bereg megyébe kerülése azért érdekes, mert a megye a hagyományos cserépedények tekintetében sem volt önellátó: a matolcsi és a nyírbátori fazekasok készítményei mellett a Fel-föld, a Partium és a magyar Alföld nagy központjai látták el cserépedényekkel ezt a területet. (Igaz ez a hagyományos paraszti kultúra tárgyi ellátottságának más területeire is.)

Tanulságos Páll István megfigyelése a kereskedelmet szolgáló mintakönyvek szerepéről: nagyobb városok kereskedői a XIX. század derekától egyre gyakrabban azokból rendeltek a közvetítőktől az üzleteik számára. Hozzáteszem, hogy a közvetítők sokféle tárgyat, eszközt terjesztettek a Kárpát-medence térségében, de azon túl, egészen a Balkánig az iparosodott osztrák, cseh, morva tartományok felől. Nem meglepő, hogy pl. a városi és mezővárosi/falusi konyhák eszközkészletében gyakran egyezések mutathatók ki a XIX. század második felétől, mivel

forrásaik azonosak voltak. (Például az osztrák-cseh határhoz közel fekvő Viehtau-i völgy falvaiban a XVII. századtól foglalkoztak fa konyhai és más háztartási eszközök készítésével, amelyek a Balkánig eljutottak a kereskedők révén, a XIX. század '60-as éveiben pedig pesti és más városi kereskedők már mintakönyvekből rendelték meg azokat /fa konyhai és háztartási eszközök, gyermekjátékok, építő-kockák, stb./). Bizonyos, hogy a nagyobb távolságon kereskedőknek lerakatuk volt, ezek ugyancsak útkereszteződései lehetnek e tárgyak forgalmának és találkozásának. A keménycserép tárgyak forgalma tehát nem kis részben „bejárt” kereskedelmi utakon zajlott, de fokozatosan magára öltötte a tömegáruk értékesítésének formai kereteit is.

A szerző fontos megállapítása, hogy egyes városi/mezővárosi kereskedők egy időben akár több keménycserép gyár termékeit árulták a XIX. század derekán, vagyis a vásárló számára a választás lehetőségét kínálták. Mindez az árak mellett bizonyosan összefüggött az ízléssel, a megszokott és az új használatának lehetőségével és dilemmájával. Amennyire az új típusú edények a modernizáció, az egyes vidékek különböző tempójú polgárosodásának nyomjelzői, bizonyos, hogy összetett hatások érvényesülhettek a díszítményekben, a tárgy készítője és a fogyasztó nehezen megragadható kapcsolatában is.

Az egyes észak-magyarországi üzemek működésében meghatározó szerepe volt a tágabb táji környezetükben megformálódott felvevő körzetüknek, gazdaságilag a legnagyobb veszteséget számukra az 1920-as országhatárokkal elcsatolt felvidéki piacok hiánya okozta. Ezt többségük nem heverte ki, és rövidebb felfutás

után, a II. világháború végéig mindegyik beszüntette működését. (Beleértve a cseh és osztrák üzemeket is.) Mindez egybeesett a színes keménycserép edények divatjának leáldozásával.

Páll István könyvének gerincét a *Keménycseréptár* című katalógus alkotja, amelyben – készítésük idejére utaló díszítő stílusukra is tekintettel – funkcionális rendben mutatja be a megvizsgált tárgyi anyagot. Az impozáns példatár szöveges részébe, olykor az egyes tárgyak leírásába nagyon sok finom megfigyelést, tapasztalatot, tájékoztató pontot dolgozott be, így az anyag tanulmányozása a téma iránt érdeklődők számára valóban kitűnő segítség. A díszítmények bemutatása alkalmas arra, hogy azok változásait, találkozásait, egymásra hatását is jelezze: például a porcelánszerű díszítmények keménycserép tárgyakon való megjelenése igazolja a díszítő motívumok átjárását az anyagfajták között. A katalógus anyaga elsősorban az előképek szerepét hangsúlyozza, s azt, hogy a díszítő motívumok miként jutottak el a vidéki Magyarországra. Talán önálló tanulmányt igényelne annak feltárása, hogy a paraszti műveltség tradíciója felől érték-e, illetve mennyiben érték hatások a tömegárak gyártásának területét. A tárgyak felirata többnyire obligát tartalmú: divatja volt a Hiszekegy és a Miatyánk szövegek megjelenésének, a hétágú menóra ábrázolásának, a történeti helyzet biztosította az érdeklődést az I. világháborús személyiségek és történések tárgyi reprezentációja iránt. Az ábrázolások meghatározása és értelmezése nem könnyű: a ritka emberábrázolások viseleti jegyei sem jelennek ahhoz egyértelmű kapaszkodót. Különös egységet képeznek a személyre szabott ajándékok, a reklámokat hordozó

tárgyak, majd a turizmus jelentőségének növekedésével a különféle szuvenírek. Ezek azonban unikális darabok, nem tartoznak a jellemző tárgyak közé.

A katalógus jól érzékelteti, hogy a keménycserepek a falvak és mezővárosok tárgyi világában nem csupán leváltják a hagyományos népi kerámia-készítményeket, hanem a modernizáció, a vidéki polgárosodás folyamatában új funkciójú tárgyakat is meghonosítottak. Más kérdés, hogy az anyag egészében nem koherens, hiszen a kötetben közreadott tárgyak találkozási a közgyűjteményekben alapvetően esetleges volt, ami nehezíti a korpusz egyes tanulságainak megvonását. Felsorolni is lehetetlen a XIX–XX. század tárgyi világának azt a színes sokféleségét, amelyet a kötet anyaga reprezentál. Bizonyos, hogy e ránk maradt példányok zömmel reprezentációs funkciót képviseltek, s relatíve szegényesebb köztük a köznap használati tárgyak köre. Az utóbbiak a könyvben bemutatottakhoz képest bizonyára nagyobb számban voltak kísérői a díszes daraboknak a falusi és kisvárosi háztartásokban. E dísz tárgyak jelentősége és szerepe divatszerűen változott a hagyományos lakóterekben. A parasztházak berendezésének szembevető zónájában jelentek meg: nagyon sok archív fotó tanúskodik például a konyha és a pitvar közötti íves közfalon sorjázó díszes keménycserepekről, hasonlóan a tisztaszoba ablakai között való megjelenésükről. Az 1950-es évektől a hagyományos parasztházakat leváltó falusi lakásokban, amennyiben a háziasszony ragaszkodott hozzájuk, leginkább a korábban ismeretlen előszoba díszéivé váltak, de felbukkantak városi otthonokban is. Ez utóbbi helyeken azonban gyakran keveredtek az utóvirágzásukat élő kerámiaüzemek

és kis fazekasműhelyek újfajta cseréptá-nyérjaival és díszedényeivel. Az elmúlt egy-másfél évtizedben pedig a különböző régiségvásárok kelendő cikkeivé váltak, hangsúlyozva a magángyűjtők szerepét is ezeknek a tárgyaknak utóéletében.

Fenntartás nélkül dicsérem Páll István könyvét, ami a hagyomány mai újraértelmezése okán témájában sokkal frissebb és hasznosabb annál, mintsem egy muzeo-

lógus életpálya tapasztalatait összegző munkának gondolhatnánk.

PÁLL ISTVÁN: A bécsi szalagtól a magyaros stílusig. Keménycserepek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közgyűjteményeiben. Kisvárdá, 2020. Rétközi Múzeum – Rétközi Múzeum Baráti Köre Egyesület, 208 p.

VIGA GYULA

Az irodalomközvetítés konok és megszállott prófétái

Egyszemélyes színpad III.

– Bálint Márta, Erdélyi György, Szabó András műsorai

Különleges igazgyöngy Torma Mária előadóművész *Egyszemélyes színpad* című könyvsorozata. A 2001-ben megjelent *Egyszemélyes színpad I.* című könyv Jancsó Adrienne, Bánffy György és Galán Géza irodalmi műsorairól, a 2004-es kiadású *Egyszemélyes színpad II.* Csernus Mariann, Ilyés Kinga, Pálfy Margit és Sella Zoltán előadóestjeiről nyújt hiteles keresztmetszetet.

Az *Egyszemélyes színpad III.* című kötetben, amely a 2020-as esztendő végén a Hungarovox Kiadó edíciójában látott napvilágot, Torma Mária az előzményekhez híven ad tömörített életút- és életmű-ismertetést három kiemelkedő

kollégájáról, kik misz- szionáriusként, a magyar irodalom közvetítőjeként, médiumaként sugározzák a szó művészetének üze- netét. Bálint Márta szín- művész és előadóművész, Erdélyi György előadómű- vész, rendező, Szabó And- rás előadóművész, író, iro- dalomtörténész (íróként, irodalomtörténészként dr.

Gy. Szabó András), e három profetikus irodalomközvetítő mind tisztában van azzal, mit jelent a nyelvében élő nemzet literatúrájának éltetése. Róluk szól e remekművű könyv, életútjuk, életművük ismertetésével, általuk gondos kézzel ösz- szeállított pódiumestek forgatókönyvé- vel, s a bőséges kritikai visszhangból ki-

választott szemelvényekkel. Nekem nem marad más szerep, mint egy kis ízlelgetés, mazsolázgatás közreadása a kitűnő kötetről kialakult benyomásaimból.

Bálint Márta Kossuth-díjas (2017), Magyar örökség-díjas (2002), A Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével (2012) kitüntetett színésznőről és előadóművészről nem egyszer írtam és szóltam már. 1946-ban született Marosvásárhelyen, 1968-ban diplomázott a szülővárosában működő Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskolán. 1968–1971 között a Szatmárnémeti Északi Színház társulatának tagja, majd 1971-től a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház színésznője volt. 1988-ban családjával áttelepült Magyarországra, ahol a Nemzeti Színház, a Katona József Színház társulatának tagjaként, majd 1990-től kezdve a Budapesti Kamaraszínház, a Merlin Színház, a Dominó Színház, az Evangéliumi Színház nagy szerepeire szerződött szabadúszóként volt híres előadások mértékadó szereplője. 1995-ben a Lénárd Sándor műveiből komponált előadással kezdte el határon túli és inneni magyar tartományokra, ausztriai, németországi, kanadai előadói körutakra kiterjedő föllépéseit, folytatva mindmáig monodrámák előadásával.

E zseniális színész, versmondó életművének 1988-ig tartó, marosvásárhelyi korszakában életre keltette a magyar és a világirodalom számos nagy szerepét, a könyvben szereplő bibliográfiát olvasva csak hüledezünk a nem mindennapi mennyiségű címek és minőségű szerepek láttán. Az *all round*, azaz a minden szerepkörben és műfajban otthonosan mozgó zsenik reneszánsz sokoldalúságával volt mások mellett mágikus erejű naiva a marosvásárhelyi Magdó Tamási Áron *Énekesmadár* című darabjában, és intri-

kus a feneketlenül gonosz Regan Lear király sátáni, apaveszejtő leányának szerepében. Hasonlóképpen nagy elődjeihez, Szelezcky Zitához, Jancsó Adriennehez, Latinovits Zoltánhoz, máig tartó budapesti korszakában vált színművészből egyszemélyes színpadi prófétává, előadóművésszé, nemzeti irodalmunk jeleseinek médiumává, aki nem csak megszólaltatja, hanem újjá is éleszti a verset. Sokszólamú önálló pódiumestjeivel mások mellett Székely János, Kosztolányi Dezső, Lénárd Sándor, Kenéz Ferenc és mások munkáit viszi el a Trianonban megcsonkított jelenkori és a történelmi Magyarország, valamint Európa számos magyarlakta tartományába. (S talán nem hivalkodás, ha hozzáteszem, az én író-olvasó találkozóimat, irodalmi estjeimet is leggyakrabban az ő vers- és prózamondása teszi közvetlenül átélhető élménnyé a közönség számára.)

Életművének harmadik szegmensében a legnehezebb, emberpróbálóbb egyszemélyes színház, a monodrámá hazai nagyasszonyává fejlődve, az empátia csúcsteljesítményeként azonosul a Viszockij szellemét idéző monodrámá hősével, Marina Vladyval (*A megszakított repülés, avagy szerelmem, Viszockij*). Szinte utánozhatatlan csúcsteljesítményként Jókai Anna *Szegény Sudár Annájának* színpadi és filmes megjelenítőjeként, az író nő mondataival hirdeti, hogy a magyar értelmiséginek szent kötelessége éltetni a magyar nyelvet, s annak legnemesebb foglalatát, az irodalmat. Abban a világban, amelyben a globalizáció a magyar kultúra lecserélésén fáradozik, Bálint Márta az elhivatott színművész (e kötetbeli tette társáival együtt) kész arra, hogy visszavezérelje a közönséget a magyar örökség legnemesebb értékeihez.

Erdélyi György e sámánian szuggesztív színművész, rendező, versmondó váteszi szerepe is rendhagyó életpálya ívén teljesedett ki. Hogy az ő életút-ismertetését is a szubjektivitás mezőin kezdjem, tragikusan korán, súlyos betegségben elhunyt, felejtethetlen költő, író, publicista, filmrendező barátom, 17 éven át Magyar Nemzet-beli kollégám, Csontos János estjein szembesültem először különlegesen drámai vers-megjelenítő szuggesztivitásával. 2015-ban hatalmas élmény volt a *Világegész és töredék* című versszínházi előadás, amely József Attila verstöredékeinek Csontos János által kiegészített, kikerekített műveiből készült.

Erdélyi György ebben a műsorban a groteszk, az abszurd iránti fogékonyságát is megmutatta Császár Angela színművész, Grensó István jazzvirtuóz és Miklós Szilveszter ütőshangszer művész közreműködésével. A Magyar Kultúra Alapítvány Petőfi-díjával (2009), a Budapest XXII. kerület Magyar Kultúra-díjával (2012) kitüntetett Erdélyi György művészete is híven illusztrálja azt az ökölszabályt, hogy az igazán tehetséges szín- és előadóművész nem szaval, nem mondja a szövegeket, hanem belső átéléssel teremti újjá a szerepét, illetve a költeményt úgy, ahogy az a szerző legszebb álmaiban szerepel. Budapesten született 1943-ban. Ahogy számos kiemelkedő kollégája, ő is a szakmán kívülre született tehetségek szinte egyetlen befutási lehetőségét megpróbálva, a *Ki mit tud?* televíziós vetélkedőn nyert 1963-as díjjal mutatta meg önmagát. Ascher Oszkár ezután szerződtette a Déryné színházhoz. Egy évig tanult Peter Brook meghívására Párizsban, volt alternatív társulatok, mások mellett a Metró, a Szkéné emblematikus alakja. Őt is a magyar irodalom

közvetítése, a pódiumművészet, az egy-személyes színház tette a vers- és prózamondás másik hazai nagymesterévé. Az objektív távolságtartást erőltető baggadózó, hadarikaló hivatásosok ámokfutásának korában revelációerővel hat Erdélyi erőteljes, belülről megformált, önmagával és a világegyetem erőivel küszködő vers- és prózamondása. Erről tanúskodnak kiemelkedő estjei Rónay György, Jékely Zoltán, Pilinszky János, Hernádi Gyula, Benedikty Hováth Tamás műveiből, s az 1956-os forradalmat megidéző színpadi kompozíciói. A nyugati emigráció két emblematikus alakja, Márai Sándor és Makkai Ádám életműve is fontos szerepet játszik előadói életművének horizontján. Nehezen találunk olyan nemzetfontosságú irodalmi és kulturális rendezvénysorozatot, ahol Erdélyi György még ne szerepelt volna, legyen az akár a Tokaji Írótábor vagy a Magyar Írószövetség valamely könyvbemutatója. És sorolhatnánk nagy szerepeit, versmondásait, de hát ezeket idézi meg Torma Mária kötete és saját önéletrajzi könyve (*Amikor*). A legfontosabb, hogy mind a népi-nemzeti, mind az urbánus, városi, intellektuális irodalomnak, mind a keresztény Isten bizonyosságát hirdető szóművészetnek hű szolgálója ő. Számos szerepkörben, előadóművészként, színművészként, rendezőként, dramaturgként, olykor élő beszédben is az irodalom egyik leghitelesebb szószólójaként szolgálja a számára szent magyar irodalmat és a hiteles, autentikus, nemzeti gyökerű magyar kultúrát.

Az egyszemélyes színház harmadik e könyvben megidézett több műfajú nagymesterét, Szabó Andrászt is a versmondás, a pódiumművészet mágusaként ismerjük, aki írott és szóbeli irodalomtörténészként, sőt szépprózáíróként is

különleges személyiségnek számít. Emlékezetes találkozás volt számomra a Petőfi Irodalmi Múzeumban 2015. május 15-én a Ratkó József-emlékülés, ahol Babosi László irodalomtörténész vezette az a kerekasztal beszélgetést, amelyen Ágh István költő, a Hetek költői csoportjának tagja, Bedő György könyvkiadó, Buda Ferenc költő, a Hetek költői csoportjának tagja, Serfőző Simon költő, a Hetek költői csoportjának tagja, Jánosi Zoltán irodalomtörténész, Kósa Ferenc filmrendező, Nagy Gábor költő, irodalomtörténész beszélgetett az újkori magyar költészet váteszi, megalkuvásra képtelen, kiemelkedő költőegyenisége, Ratkó József költészetéről, prózájáról, a Lezsák Sándor által szervezett lakiteleki találkozókön betöltött szerepéről. A megrendítő beszélgetéshez híven illeszkedett Szabó András előadóművész és a Hangraforgó együttes (Sipos Bea és Faggyas László) műsora Ratkó József műveiből.

Szabó András, Madách-díjas előadóművész, irodalomtörténész 1953-ban, Balassagyarmaton született; a magyar-népművelés szakos bölcsészhallgató a rendszerváltozást megelőző kulturális forrongások évadján vált az amatőr-alternatív színház és versmondó pódiumszínház megújításának váteszi alakjává. Híres önálló előadóstjeivel (*Magunkat másoknak*, *Én nem mehetek el innen*, *Erdőn túli táj* stb.) már egyetemi hallgatóként a nemes és nemzeti magyar vers és próza közvetlen szolgálatába állította művészetét. Ő is tudja, hogy nincs nagyobb veszélyeztetett a digitalizáció korában a művészetek közül az irodalomnál. Vallja az Ünnepi Könyvhét megalapítója, Supka Géza szellemében, hogy az igazi művész leghívebb küldetése, hogy életben tartsa azt a literatúrát, amely a

művészetek közül első sorban képes az embert ráébreszteni nembeli lényegére és nemzeti hovatartozására. Szabó András is az Isten képmáshordozó ember és a magyarság igazi misszióját tolmácsoló irodalom nagykövete. Műsorainak és írásainak regisztere hatalmas ívet foglal magában, Balassi Bálinttól, Mikes Kelemtől, Rimay Jánostól, Nagy Lászlón át ma élő, élvonalbeli írók költők életművéig terjed. A Magyar Művészeti Akadémia Kárpát-medencét végig zárandokló lévai, kassai, beregszászi, munkácsi, újvidéki, palicsi, nagyszalontai, nagyváradi, kolozsvári, nagyenyedi, torockói vándorműsorainak állandó szereplője határon inneni, túli, felvidéki, partiumi, erdélyi, délvidéki, kárpátaljai utakon. Különlegessége művészetének, hogy irodalomtörténészként is jeleskedik, önálló estjein igen gyakran elemzi az általa megjelentetett alkotók munkáit. Egyik legújabb könyve a *Legenda ez is* című önvallomás, amely a Magyar Napló gondozásában jelent meg, de emlékezetes a *függőhíd metamorfózisa* című tanulmánykötete, s a *Fogyó léptek*, az *Apám faluja* című önéletrajzi írása. Utóbbiakban hitet tesz a kis haza, a szülőföld mellett, de a szövegekben megmutatkozik a szülőváros iránti féltő, óvó szeretet ereje is.

Ennyi férhet el egy rövid kötetajlásban, amelynek írója szükségképpen elégedetlen, hiszen külön kellene szólnia Torma Máriáról, aki szintén az irodalmat éltető utolsó pódiumművész-mohikánok közé tartozik irodalom- és magyarrelles trendek hullámain hánykolódó nemzetünk sajkájában, úgy is, mint pódiumművész, s úgy is, mint e sorozat kiadó szerkesztője. Ám éppen az erősíti hitünket a nemes irodalom és a nemzet túlélésében, hogy a Szent Korona Ma-

gyarországn és a közép-európai nemzeteknél, még mindig van becsülete és tisztessége a szó nemzetéltető művészetének. S ez nagymértékben köszönhető Torma Máriának, Bálint Mártának, Erdélyi Györgynek, Szabó Andrásnak, a leghívebb közvetítőknek, az ihletett médiu-

moknak, az irodalomközvetítés konok és megszállott profétáinak.

TORMA MÁRIA (szerk.): Egyszemélyes színpad III. Bálint Márta, Szabó György, Szabó András műsorai. Budapest, 2020, Hungarovox Kiadó, 215 p.

PÓSA ZOLTÁN

A folytonosság újjáteremtése

Kárpátalja egy magyar diplomata szemével

A folytonosság újjáteremtése címmel 2020-ban kárpátaljai beszélgetőkönv jelent meg a Magyar Napló gondozásában. Főszerelője Tóth István, Magyarország 2010–2014 közötti beregszászi főkonzulja. A könyvben olvasható két hosszú interjú Zelei Miklós költő, író, újságíró készítette a kárpátaljai születésű diplomatával; e szövegekből kendőzetlen őszinteséggel ismerhetjük meg Tóth István magánéletét, munkásságát, ismerőseit és kapcsolatait. Zelei Miklós egyike volt azoknak, akik szorgalmazták a ma Ukrajnában lévő Kisszelmenc és a Szlovákiában fekvő Nagyszelmenc közötti határon álló kapu kinyitását. Az ezzel kapcsolatos *A kettézárt falu* című szociográfiai dokumentumregényét először 2000-ben adtál ki, melyből később színművet is írt.

A 20 évvel később látott napvilágot *A folytonosság újjáteremtése* nagyszerű interjúkötetében az olvasó megismerheti

Tóth gyermek- és ifjúkorát, egyetemi éveit, magyarországi áttelepülésének körülményeit, az anyaországban végzett munkásságát és főkonzuli tapasztalatait. A beszélgetések során számos meghatározó személy neve bukkan fel, olyanoké, akik közvetlen vagy közvetett módon hatással voltak az életére. Az egykori diplomata szemüvegén keresztül

vizsgálhatjuk Kárpátalja helyi viszonyait, a régió elmúlt 70 évének eseményeit.

A könyv előszavát dr. Cserniczkó István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektora írta. Munkája megadja a téma alaphangját, mintegy bemutatva a kárpátaljai magyarság helyzetét a 2017-ben elfogadott ukrán oktatási törvény tükrében.

Az előszó után következik a beszélgetőkönv első része, az *Egy keletmagyar Nyugat-Ukrajnából – Első beszélgetés* címmel. Ez életinterjúként még 2013-ban

készült, és Tóth Istvánnak *A peremvidék világbirodalma* című könyvében jelent meg ugyanabban az évben. Ebben az egykori diplomata a gálocsi gyermekéveiről, a családjáról, az 1956-os eseményekről és az 1960-as évek kárpátaljai viszonyairól szól. Tóth István 1951-ben a sztálini Szovjetunió egyik legnyugatibb részén, az Ungvárhoz közeli Bátfán látta meg a napvilágot, „[a]bban a birodalomban, amelyik mindent megtett azért, hogy tönkretegy a szüleink életét és a miénket. Hetven évet se élt ez a birodalom. Én negyven voltam, amikor megszűnt.” Később a szomszédos Gálocs nevű faluban és Ungváron nevelkedett.

Sikeres felvételije után 1968-ban az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelv és irodalom szakára került, ahol nem sokkal ezután tagja lett a Fodó Sándor által 1967-ben megalapított Forrás Stúdióknak, amelynek munkájában nemcsak irodalmi, hanem közéleti kérdésekben is részt vett. A társaságot – mely egyre inkább polgárjogi mozgalommá vált – négy évvel később politikai okokból megszüntették. Közben megismerhetjük a tanárokat és diáktársakat, illetve a korabeli egyetemi éveket. Megtudhatjuk, hogy a könyv főszerzője a Forrás Stúdió tagjaként 1970–1971-ben részt vett a kárpátaljai polgárjogi mozgalomban, tiltakozott a kárpátaljai magyarság jogfosztottsága ellen, aminek következményeképpen – büntetésből munkaszolgálatos közkatonaként – a szovjet hadseregbe sorozták. Reflektorfénybe kerül Balla László személye és cenzori szerepe, valamint az általa létrehozott József Attila Stúdió, de Tóth István hosszasan beszél az 1972–1974 közötti katonaeveiről is. Ekkor élénk táruul a sokszínű, soknemzetiségű Szovjetunió, láthatjuk a korabeli mostoha és szélsősé-

ges körülményeket, a mindennapokat, exkavátoros élményeit, találkozásait a Magyar Néphadsereggel, és betekinthetünk az alkoholfogyasztási szokásokba is. A leszerelést követő évek után megismerhetjük a magyarországi áttelepülés körülményeit, a családalapítást, a nyíregyházi, a budaörsi és a főváros hetedik kerületében lévő Garay utcai lakásokat, de szóba kerül a beregsurányi Barátság Almáskert és a III/III-as ügyosztály is. A kötet első része végül a rendszerváltással, a Szovjetunió felbomlásával, a kárpátaljai magyarság sorsának alakulásával és a Határontúli Magyarok Hivatalával zárul.

A könyv második része a *Hiányokban gazdag életünk – Második beszélgetés* címet viseli, ebben az első (2013) óta eltelt hét esztendőről szól. Az interjú során Zelei és Tóth érinti az egykori témákat is, de mindig továbbvizik, számos esetben visszanyúlnak a korábban félbehagyott eseményekhez, kiegészítik és bővítik a történeteket. Olvashatunk Tóth István főkonzuli tevékenységéről, a hajdani diplomáciai eseményekről, a magyar nemzetpolitika eredményeiről, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségről, Aknaszlatináról, a magyar-lengyel kapcsolatokról, Bogdan Hmelnickijről, a zsidókról, a ruszinokról, valamint a mindennapokról. A beszélgetést végül Tóth István az alábbi gondolataival zárja: „Kárpátalján, mint szerte a Kárpát-medence magyar közösségeiben, politikai törésvonalak választják szét a magyarokat. Az egyik oldal – egyszerűsítve – a nemzeti konzervatív, a másik a balliberális térfélen van. Közös értékeink azonban mindkét térfélen ott vannak. Közös munkával lehet nagy eredményeket elérni. És az ukrán nagypolitika kicsinyességével is összefogással lehet megbirkózni.”

A könyv végén a beszélgetések során említett személyek rövid életrajzai olvashatóak. A borító hátoldalán az egyik interjúból vett hosszú részlet és egy curriculum vitae kapott helyet.

Összegzésképpen elmondható, hogy Tóth István volt az a magyar diplomata, aki kárpátaljai magyarként jól ismerte szülőföldjét, a helyi közszereplőket, és átlátta a bonyolult társadalmi-politikai viszonyokat. Ezt erősíti meg a könyv borítójának hátoldalán lévő mély gondolat is: „Megtanítottak rá, hogy a legnehezebb helyzetben is föltaaljam magam. És az-

után? Mégis újjáteremtettük magunkat. (...) 2010–2014 között beregszászi magyar főkonzulként szolgálhattam Hazámat, dolgozhattam a kárpátaljai magyarok érdekeiért, magyarok és ukránok baráti kapcsolataiért. Hálát adok érte Istennek.”

TÓTH ISTVÁN: A folytonosság újjáteremtése. Kárpátaljai beszélgetőkönyv. Budapest, 2020. Magyar Napló Kiadó, 176 p.

HOLMÁR ZOLTÁN

Mindenünk a színház

Mindenünk a színház. Mindenünk, amihez embernek köze van az eszméléstől az elmúlásig, az örömtől a bánatig, a fájdalomtól a gyönyörűségig. Az igazi színházrajongó lelkes ragaszkodása közelít a gyermekéhez: ott lenni, ahol az élet „sűrűsödik”, átélni újra és újra ugyanazt az élményt, önmagunk világban való intenzív jelenlétét. A színház – mondják joggal az esztéták – összművészet. Írók, irányítók, szervezők, játszó művészek, segítő személyek összjátéka az alkotás felől. Életünk megtörtént vagy megtörténhet helyzetei a témák felől. Szokás az előadást ünnepnek tartani, s valóban ünnepként működik, hiszen az a két, két és fél óra kiemel a hétköznapi átlagosságából, kivételessé tesz, felröpít

olyan magaslatokra, ahonnan többet látni önmagamból és többet a másiktól. Az ünnep megerősít, tudatosít, elmélyít egy már eleve létezőt: emberi önmagunkat. A művészet, így a színház is, ugyanezre vállalkozik, de teljes lényünket megérintve, szellemünket és érzelmeinket teljesen átjárva. A színház kezdetei a mitikus ősidőkbe nyúlnak vissza. Dionüszosz-ünnepként is több volt már egyszerű közösségi eseménynél. A metszés után könnyező venyige, az első szőlőrügök, a gyermek- majd felnőtt-tenyéryni levelek, a támaszt kutató kacsok, a színesedő boggyókban cukorra érő nedvek, a kipréselt must mézessége, a felhőrpintett borban a testet-lelket megtüzesítő nap heve mind az önmaga erejét, szépségét, munkáját

ünneplő emberi közösség táncos-énekes kavargásában koncentrálnak a művészet. A mai színház szelídebb formában ugyan, de sokat őriz ebből az ősi minden-ség-élményből.

Kováts Dénes könyve úgy foglalkozik a színházzal, hogy annak lehető legtágasabb keretét, közegét fogja át. A szerző virtuális kirándulásra hív könyvének bevezető szavaival. „Bátran állíthatjuk, hogy Nyíregyháza kulturális negyedévé vált a Benczúr tér és a Bessenyei tér alkot-ta városmag, amely a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolától a Vasvári Pál Gimnáziumig tart. A város-központ ezen részén várja a látogatókat a Móricz Zsigmond Színház, a színház-történeti múzeumot is magában foglaló Szindbád, a várostörténeti kiállításnak is helyet adó Kállay-kúria, a Rózsakert Szabadtéri Színpad, a 2019-ben az Év múze-uma díjat elnyert Jósza András Múzeum, valamint a Színház földszintjén a Mű-vész Stúdió.”

Az olvasót megszólító polgármeste-ri, színházigazgatói és szerzői köszöntés után a bevezető fejezet következik *A te-átrum* címmel. Árnyalt áttekintést ka-punk a történelmi kezdetektől a jelenkor megvalósult fejlesztéseinek bemutatásáig. Gondosan válogatott, színes fotóanyag teszi elevenné a színház és környékének közösségi tereit, s a tárgyi környezet be-mutatása szervesen fonódik össze az adott helyszínekhez kapcsolódó emlékezetes produkciók felidézésével. A szimbolikus-sá vált színházi események közül külön említést érdemel a nyitány, Vörösmarty varázslatos-poétikus darabja, a *Csongor és Tünde* 1981. október 17-ről.

A klasszikus játszóhelyek mellett szerves része a színház tevékenységének a közönséggel való intenzív kapcsolat-

tartás. Ennek talán legfontosabb terepe a – fizikai állapotában és funkcióiban is felújított – Bencs Villa. Kováts Dénes új-ságíró-műsorvezetőként, moderátorként meghatározó szerepet vállal az itteni kul-turális programok létrehozásában. Em-berközölsébe hozza művésztársait, kér-déseivel közelebb vezet mind az alkotók személyiségéhez, művészi hitvallásához, mind a produkciók kulisszatitkaihoz, a színházcsinálás gépezetének mélyebb megismeréséhez. *A teátrum* újraélhető útirajz a színház visszatérő vendégeinek, a színház meghosszabbításainak szerteága-zó rendszerét látatja. Olyan utakat, me-lyeket egy-egy erőteljes színházi élmény előtt és után mindannyian bejárunk. Egy jó előadás napokig, hetekig él még a függöny legördülése után. Az utóhatás, a modern katarzis pezsdítő érzés, a látottak megbeszélésére, átgondolására készlet. Hacsak lehetséges, jó ilyenkor a frissen befogadott élményt feldolgozandó-ápo-landó beülni valahová. A könyv valódi és szavakból formált képei hozzásegítenek ahhoz, hogy a színpadon történtek szer-tehullámzását ezerféle irányban nyomom kövessük.

Vezérfonalak címmel a színház küldet-ését, arculatát, művészi programját, napi működését leginkább meghatározó sze-mélyiségek megszólalásai következnek. A beszélgetésekben a szerző – nem csak itt, hanem a könyv egészében – arra törekszik, hogy ne csak gondolatok, vélemények életre hívója legyen, hanem az olvasóport-ré mélységű személyiségrajzot, alkotásokra fókuszáló pályaképet is kapjon.

Kirják Róbert igazgató az, aki a szín-ház bonyolult gépezetét életben tartja, műsorrendjét a legszeleesebb nézői elvá-rásokhoz igazítja. Az öt nagyszínpadi be-mutató sorrendjéről, összetételéről a kö-

vetkezőket nyilatkozta: „Az első előadás könnyedebb: zenés vagy vígjáték. A második mélyebb, elgondolkodtatóbb típusú színdarab. A harmadik szintén zenés vagy vígjáték, a negyedik kísérletezőbb jellegű, komolyabb hangvételű produkció, míg az ötödik ismét egy könnyedebb színdarab. Évadonként annyi a változás, hogy az egyikben két zenés és egy vígjáték alkotja a repertoárt, a következőben két vígjáték és egy zenés a kínálat.” A direktor bevallása szerint tudatosan törekszik arra, hogy a színház művészei tehetségükhöz méltó feladatokat kapjanak, s a háttérszeméllyel együtt összehangolt, igazi közösségként létező társulatot alkossanak. A műsorterv összeállítása, az új évadok tervezése országos összehasonlításban is páratlanul átgondolt, tudatosan és időben tervezett folyamat. A beszélgetésből kiderül az is, hogy bár az igazgatónak vannak – színpadon megvalósult – személyes preferenciái (mint például a felhőtlen és derűs kikapcsolódást ígérő *Balfácánt vacsorára*, a klasszikus *Úri muri* vagy a filmes adaptációból is ismert dinamikusan modern *Főfőnök*), a darab- és színészválasztás mindig körültekintő egyeztetések eredménye. Örömteli tény, hogy Nyíregyházán nagyon sok fiatal művész kap nívós feladatokat, hiszen ez is a vezetői koncepció része. Régi és tudatosan ápoltság, hogy élvonalbeli rendezők állítanak színpadra klasszikus és modern darabokat egyaránt, s közülük többen rendszeresen visszatérnek városunkba.

Horváth Illés a színház művészeti vezetője. Színészi szerepben legutóbb – és nyilatkozata szerint egyelőre utoljára – a *Don Carlos*-ban láthatta a nyíregyházi közönség, rendezőként a *Macbeth* sikerét tudhatta magáénak. Művészeti vezető-

ként arra törekszik, hogy színpadunkon a helyi színészek mellett – ha csak lehetséges – vendégművészek is fellépjenek. „Egy új ember inspirálja a kollégáit. A társulati tagoknak is jót tesz, ha új játszótársakat ismerhetnek meg, új munkamódszerekkel találkozhatnak. Az új impulzusok hatnak rájuk, fejlesztik őket” – fogalmaz Horváth Illés. Legfontosabb vezetői feladatának azt tartja, hogy kiválassza a darabokat, életre segítse az előadásokat. A színház legnagyobb varázsáról azt mondja, hogy a kipattanó gondolat-tól a kész előadásig ívelő folyamatban működésbe lendül a színház gépezete, s a darab – olykor száznál is több ember összehangolt munkájának eredményeként – eleven és átélhető történetté változik a nézőközönség előtt.

Sediánszky Nóra a színház művészeti tanácsadója. Diplomáját tekintve színházdramaturg és esztéta, de szívesebben vallja magát egyszerűen színházi embernek. Klasszikus vezetői szerepkör helyett feladatát inkább abban látja, hogy együtt gondolkodjon a művészekkel, hogy fenntartsa a színházról és színházért folytatott párbeszédet. „Nyíregyháza az utolsó olyan bástyák egyike, ahol ott lehet maradni a büfében, ahol együtt lehet lenni, ahol még beszélgetni és gondolkodni lehet a színházról. Nagyon fontos az alkotások szellemi minősége szempontjából is, hogy egy színháznak igazi közösségi élete legyen” – mondja. Művészeti tanácsadóként a színházi csapatmunka összehangolását, ösztönzését tartja feladatának, s ebben meghatározónak a kölcsönös figyelmet, az egymástól való tanulást, a művészek és a háttérszemélyzet egymásra utalt és egymásra figyelő munkáját. Különleges színházi élményt jelentett rendezőként való bemutatkozása. *A név: Carmen* val-

lomása szerint tudatosan törekedett a szűk térben, már-már filmes típusú játékmóddal megvalósított közelképekre, a karaktereket egyfajta puritán emberi drámában mutatva meg. Egy kicsit gyakorlati demonstrációja is ez a produkció annak, amit Sediánszky Nóra művészeti tanácsadóként gondol a színházról: az élő dolgok varázsa, a másik intenzív, tapintható jelenléte, az itt és most jelenideje.

A kötet törzse a színészekkel készült huszonöt beszélgetés. Huszonöt mélyinterjú, ha pontosabban fogalmazunk. Mind-egyikre lehetetlen reflektálni egy recenzió keretein belül, a művészek érzéseik, gondolataik, teljesítményük elismerése mégis megkívánja, hogy nevüket itt hiánytalanul felsoroljuk: Dézsi Darinka, Fridrik Noémi, Gulácsi Tamás, Gyuris Tibor, Horváth László Attila, Horváth Margit, Horváth Réka, Horváth Viktor, Illyés Ákos, István István, Jenei Judit, Kosik Anita, Kónya Merlin Renáta, Kuthy Patrícia, Nagyvidai Gergő, Nyomtató Enikő, Pregitzer Fruzsina, Puskás Tivadar, Rák Zoltán, Szabó Márta, Széles Zita, Tóth Károly, Tóth Zolka, Urmai Gábor. Huszonöt önmagában is sokféle ágazó életút, huszonöt emberi arc, huszonöt elkötelezett művészsors.

Kováts Dénes könyve útikalauz, színházi kézikönyv abban az értelemben is, hogy egy-egy előadás után jólesik fellelőzni, és magunk elé vetíteni azt a színészportrét, azt a művészi értékrendet és gondolkodást, amely az éppen látott darab szereplője mögött ott van, de amit az előadás jelenében csak áttételesen érzékelhetünk. A kérdező arra törekszik, hogy megragadja a pályakezdés, a személyiségformálódás, a művészi karrier kulcsfontosságú csomópontjait. Visszatérő szakasza a beszélgetéseknek a színház,

a színészi küldetés mibenlétére irányuló kérdések sora. A válaszok személyesek, őszinték és az alkotó életformába vetett hitről tanúskodnak. „Borzasztóan kell figyelni, vigyázni egymásra, érzékeny emberek a színészek. Kiadjuk az életünket, ahogy én most neked” – olvashatjuk Puskás Tivadartól. Amit mondott, minden itt nyilatkozó színész személyiségére igaz. Sokan fogalmaznak úgy, hogy a színészet odaadás, kitarulkozás, de mindig tudatosan kézben tartott, kívülről és belülről egyszerre alakított játék. Csak így érhető el – miképpen Szabó Márta fogalmaz –, hogy a színház a nézőt „kizökkenti a hétköznapiokból, olyan új élményekkel, gondolatokkal gazdagítja, amikről beszél, emlékezik rájuk, magyarán nem marad hatás nélkül, nem úgy megy el, mint ahogyan érkezett. Minden előadás más, de ez nemcsak tőlünk, hanem a nézőktől is függ, hiszen a közönség is mindig változik, a nézőtérnek estéről estére eltérő a rezgése, kisugárzása. Oda-vissza hatunk egymásra.”

A színházi előadás akár a színész, akár a néző felől közelítjük, átélés-újraélés. A klasszikus arisztotelészi megfogalmazásban mimészis, vagyis teremtő utánzása önmagunknak, a cselekvő embernek. Mindez pedig – ahogy a *Poétika* fogalmaz – a felismerés, a ráismerés érdekében történik. A jó színház megajándékoz ezzel a felismeréssel: „hiszen ez én vagyok!” Fridrik Noémi az interjúban a következőket mondja erről: „Szerintem a színház, mint műfaj azáltal, hogy szinte testközelbe enged magához a nézőt, egy adott problémát vagy situációt a sajátjaként tud megmutatni. Egy-egy színdarab mondanivalója, témája, hasznos és fontos lehet a közönség számára, terápiaként szolgálhat. Így a színház kitűnő fórum arra, hogy a

látogató adott esetben ne egy pszichológusnál üljön, vagy ne a televízió által kreált művilágot lássa, hanem az általunk megszemélyesített hús-vér emberek bőrébe bújva élje át újra a helyzeteket.”

A színész-interjúk az élő beszélgetések hatását keltik. Bárki szólal is meg Kováts Dénessel szemközt, hiteles gondolatokat, a diskurzus jelenében születő reflexiókat közöl. Az olvasó persze titkokra kíváncsi, szeretne bepillantani nagy alakítások „hátsó szobájába”, belesni az alkotók műhelyébe. A nyilatkozókat olvasva viszont mintha csillapodna ez a fajta gyermeki vágyunk, helyette sokkal mélyebb közvetlenséggel rajzolódik ki a színészi mesterség „hétköznapi ars poeticája”. Amit Horváth László Attila közöl erről, az vélhetően minden színészi alakítás előtörténetére igaz: „Először ösztönösen, majd egyre tudatosabban kialakítok magamban egy képet arról, akit játszani fogok. Keresem a mozgatórugóit, mit és miért csinál. Ha ez megvan, akkor a hogyan már magától jön. Mivel én szólaltatom meg, ő nem egy teljesen elképzelt figura, nem tőlem független ember, mert a színpadon velem történik mindaz, ami vele, így, amit ő érez és cselekszik, azt érzem és teszem én is. De ehhez meg kell fejtenem a miérteket.”

Színház és város szervesen összetartozik. Igazolja ezt a könyv felépítése is az „anyaépület” homlokzatával köszöntő borítótól a köszöntő szavak után a színházi negyed, a teátrum és vonzaskörzete bemutatásán, a művészeti vezetők és színművész alkotók interjúin át egészen a teljes munkatársi gárda bemutatásáig, sőt záró aktusként helyet kapnak a nézők konfesszionális nyilatkozatai is Nyíregyháza mindannyiunk által szeretett játszóhelyéről.

Nézőként is joggal érezhetjük úgy, hogy a Móricz Zsigmond Színház – nekünk nyíregyháziaknak – közös szellemi otthonunk. Ahogy Pregitzer Fruzsina vallomása ezt a kölcsönös kötődést fogalmazza meg: „Nyíregyházán tapasztaltam meg, milyen az, amikor az utcán, a postán, a piacon megállítanak az emberek, s beszélgetnem kell velük, mert kíváncsiak rám, mert én az ő színészük vagyok. Az életem felét itt töltöttem. Itt találkoztam először igazi érintésekkel a közönség részéről. A színészi tudatosságom itt, ezekben az években alakult ki: az, hogy mit jelent színésznek lenni, s mit jelent valójában a színház, a közönség. Itt tanultam meg, hogyan épül föl a dialógus, az a kölcsönösségi viszony, melynek során adok valamit, amiből a nézők valamennyit visszasugároznak rám. Nyíregyháza immár az első számú otthonom.”

Kováts Dénes értő és elkötelezett könyve ezt a mindannyiunk által otthonnak megélt várost mutatja meg annak szűkebb tartományában, a színház világában körbetekintve. Mert hiszen a város, vagy annak a színház által besugárzott közvetlen környezete emberi kapcsolatok, szavakból és gesztusokból szőtt közös élmények, alkotómunkából fakadó értékek erős szövődéke.

KOVÁTS DÉNES: Mindenünk a színház. Huszonöt interjú. Nyíregyháza, 2020. Megjelent a Móricz Zsigmond Színház kiadásában, a Feliciter Kiadó gondozásában. 277 p.

GERLICZKI ANDRÁS

Szerzőink

- Berki Anna – történész, PhD-hallgató, ELTE TDI, Budapest
Gerliczki András – kritikus, középiskolai tanár, Nyíregyháza
Dr. Hamar Péter – irodalom- és filmtörténész, Fehérgyarmat
Dr. Holmár Zoltán PhD – történész, Jósza András Múzeum, Nyíregyháza
Jakab Attila – régész, Jósza András Múzeum, Nyíregyháza
Klicsu Rozi – középiskolai tanuló, Nyíregyháza
Dr. Kováts Dániel – irodalomtörténész, ny. főiskolai tanár,
Budapest
Dr. Kührner Éva PhD – történész, könyvtárigazgató, Nyíregyháza
Marik Sándor – újságíró, Budapest
Oláh Kármén – középiskolai tanuló, Nyíregyháza
Pósa Zoltán – író-költő, Balatonföldvár
Dr. Ratkó Lujza CSc – néprajzkutató, Sóstói Múzeumfalu, Nagykálló
Suhajné Szoka Margit – pedagógus, helytörténet kutató, Újfehértó
Szabó Katalin – pszichológus, PhD-hallgató,
SZTE NTDI, Szeged
Szilágyi Erik – középiskolai tanuló, Nyíregyháza
Dr. Viga Gyula – etnográfus, ny. egyetemi tanár, Miskolc

500 Ft

BUDAI LÍVIA: ŐSZ

20212 >

9 771216 092004